

Presentació exposició 8 de febrer de 2019.
Palau de Vivel. La Vall d'Uixó.

El passat divendres 8 de febrer de 2019 vaig presentar una exposició de dibuixos al Palau de Vivel de La Vall d'Uixó. Vull començar donant les gràcies a l'Associació de Dones Clara Campoamor per haver posat la seua confiança en aquesta exposició. Vull agrair el bon tracte i la calidesa que de seguida i en tot moment em van transmetre. Vull donar les gràcies també a l'Ajuntament de La Vall d'Uixó i als seus representants que hi assistiren, pel seu suport. També vull donar les gràcies al Palau de Vivel per haver acollit aquestes obres en les seues instal·lacions.

A Josep Lluís Abad i Bueno, vull agrair la seua energia, la sensibilitat i les seues infatigables ganes, així com l'acompanyament que ha vingut fent de tot aquest procés creatiu i personal. Agraeixo a les persones que hi assistireu l'amabilitat, la calidesa en el tracte que em vau mostrar, concedint-me el vostre temps d'una vesprada de divendres amb la vostra presència.

L'exposició "Dones de paper" mostra un total de setze dibuixos que il·lustren un recull de poemes de Josep Lluís Abad i Bueno. Aquest poemari ha estat editat amb el títol *Les meues dones*, que es presentarà el dia 9 de març a la Casa de la Cultura Manuel Vicent, de La Vilavella. Es tracta d'un llibre il·lustrat on es troben cadascun dels dibuixos que veureu ací, acompanyant el seu poema. En aquest poemari, Josep Lluís ha dedicat cada poema a una o diverses dones que d'una manera o d'una altra, han passat per la seua vida deixant-hi algun tipus d'empremta. Hi ha en aquest poemari moltes dones que jo no he conegut però que m'he esforçat per cercar en aquestes pàgines, dones sobre les quals he passat mesos interrogant els poemes de Josep.

Per tal de completar una mica el sentit dels dibuixos, Josep ha triat algunes línies que hem posat a la vora de cada il·lustració. Estos dies, revisant aquestes línies i mentre muntàvem l'exposició, m'he adonat que amb aquesta tasca de fer una xicoteta selecció de paraules d'entre el conjunt dels poemes, a Josep li ha tocat fer alguna cosa semblant al que vaig haver de fer jo en el seu moment: rellegir els poemes fins trobar les paraules que ens diuen, d'alguna manera, "mira, ací hi ha una imatge". Me l'imagino mirant les imatges de l'exposició i acudint als poemes per tal d'interrogar-los: "poemes meus, en quin moment heu dit aquesta imatge?" I és que açò ha estat una mena d'experiment en el qual els dos ens hem estat preguntant què haurà vist l'altre ací i allà. I sobretot, ens hem preguntat per aquestes dones que hi ha als poemes, dirigint-nos a elles: "digueu-nos, qui sou?"

Comencem pel principi. L'any passat, aquesta mateixa exposició es presentà a la Casa de la cultura Manuel Vicent de La Vilavella, al voltant del 8 de març. Va ser un moment molt especial que ara, un any després, puc mirar amb una mica de perspectiva gràcies a l'oportunitat que ara m'ha oferit l'Associació Clara Campoamor.

Ara, mirant una mica enrere, veig que passen els anys i el moment en què tot va començar esdevé com el pas d'un cometa. Per a ser més exactes, els qui coneixeu Josep entindreu que va ser en realitat com el pas d'una milotxa de colors sota un cel gris que començava a obrir-se. D'això en fa ja gairebé tres anys. Tot va començar a passar aquella vesprada en què Josep em va dir "pren, aquest llibre inèdit de poemes", i em va proposar d'il·lustrar-lo. Vaig trigar gairebé dos anys en ensenyar-li els dibuixos acabats, però ell va saber esperar, em va concedir el temps necessari al cap del qual, em va animar a fer aquella primera exposició de la que guarde un record imborrable, i també m'ha animat i m'ha ajudat a fer aquesta exposició que he presentat ara.

Les coses que l'any passat tenia a dir, quan vaig fer per primera vegada l'exposició, semblen ara una mica més lluny. Llavors vaig parlar del procés seguit a l'hora de fer els dibuixos, no només de la tècnica dels retoladors, sinó també d'un procés personal més complex en el qual tant els dibuixos

com els poemes, m'havien acompanyat. Alguna cosa ha canviat des de llavors. M'ho va semblar aquella mateixa vesprada de la presentació del mes de març de 2018. Gràcies a aquell moment vaig tenir la sensació de concloure una etapa a la vida, com si estigués portant a la fi una aventura, un viatge interior, i de fer-ho acompanyada per les persones que hi van assistir. Aquella exposició em va ajudar a mirar uns anys cap enrere i a fer-ne un balanç, com qui diu “mira, estem ací, hem viscut tot açò que ara vaig a contar-vos”. Llavors vaig contar el xicotet relat d'una etapa de dos anys de durada, en la què alguns paisatges i alguns llibres m'havien ajudat a portar a terme un gir interior gairebé invisible, però que es va fer més visible quan vaig dibuixar totes aquestes il·lustracions, i a més a més vaig tenir l'ocasió, com l'he tinguda ara, de posar algunes paraules a tot allò. Aquells dibuixos havien fet una mica més visible allò invisible que estava passant a través meu com un fil i que tot just començava a enlairar-se, ple de cintes de colors.

Per això vull agrair aquesta nova ocasió d'explicar algunes coses que potser llavors no vaig acabar de saber dir, i és que d'alguna manera, en intentar dir aquest fil invisible, tinc la sensació d'estar dibuixant-lo, donant-li forma a mesura que el pronuncie.

Les il·lustracions que es mostren a l'exposició són impressions sobre cartró-ploma. Vaig començar a redescobrir el gaudi dels colors mentre feia aquests dibuixos. Fins aleshores, sempre m'havia trobat més còmoda fent servir monocromies o bé dibuixos en blanc i negre. El dibuix inicial està fet mitjançant retoladors amb base d'alcohol, colors de fusta i en alguns casos, també aquarel·les. Molts d'ells estan dibuixats amb el retolador negre aplicat directament sobre el paper, sense un traçat previ en llapis. La sensació que es té, en fer un dibuix sense la seguretat prèvia del llapis, quan fem traçats amb un retolador negre ben visible sobre un fons completament blanc, té alguna cosa a veure amb el vertigen. És una sensació lleu, però perceptible. Cerque al diccionari aquesta paraula: “VERTIGEN”. Diu que és la “sensació d'inseguretat i de por de caure daltabaix experimentada per algú quan s'acosta al caire d'un lloc elevat”. El filòsof Eugenio Trías va morir l'any 2013. Aquell mateix any vam haver d'acomiar-nos a casa d'aquella generació que foren els pares i mares dels meus. Jo ho vaig fer mentre llegia intensament l'obra de Trías. D'això ja en fa alguns anys, però encara hi ha alguna cosa d'ells, d'aquesta generació que desapareix, en aquest dibuix sobre el poema “La visita d'En Sevredol”. Eren anys de reflexió al voltant del fenomen del fet musical i de l'oïda, anys de lectura de l'obra de Trías, qui, melòman com era, deia que el vertigen es fa sentir en la profunditat de l'oïda, potser per això es va esforçar tant en construir-se una llar ben a prop del timpà, tota una obra filosòfica que girava al voltant d'eixa escala cargolada que és la còclea. Eixa casa feta de música i de veus que, com un fil invisible, ens travessen i ens guien en la nit. Eren anys de vertigen, i la música i els llibres m'ajudaren a fer-me una llar on ajupir-me i passar les vesprades i les nits.

En la nit blanca del paper, imagineu un trineu conduït per una dona, que va obrint-se pas, arrossegat pels udols dels gossos. He tret aquesta imatge de “Ningú no vol la nit”, aquest és el títol d'una pel·lícula que em ve al cap, en la que dues dones s'acullen, s'acompanyen i es cuiden durant la nit glacial a les regions de l'Àrtic. Aquesta és la imatge en la què em vaig posar a pensar per tal d'acompanyar aquest poema de Josep que es diu “Glaçat”.

Aquest fil invisible que ens va conduït, estirant de nosaltres, que estira i que encara no sabem dir, i que deixa la marca del pas d'un trineu en la neu, ens connecta amb l'acció de caminar: dibuixem com qui camina, obrint pas sobre la superfície d'un paper blanc on encara ningú no ha traçat res, emplenant els pulmons amb el paisatge viscut, fent els traçats contenint la respiració sobre el paper, mirant-lo, excrutant-lo... Intuïm que si mirem detingudament el paper en blanc durant uns instants, potser començarem a vore formes, imatges poc definides i canviants, i que la pròpia mirada començarà a projectar-les sobre el paper. Comencem intuït traçats que encara no tenen una existència, però en agafar el retolador intentem fixar-los, tot i que siga d'una manera precària, sense gaire seguretat. Vet ací la sensació de vertigen de la què parle i que em sembla tan interessant. Aquesta sensació és més intensa al principi. Després, no desapareix mai del tot, però a poc a poc

decreix. En fer el primer traçat sobre el paper, el dibuix cobra força. És la seua primera manifestació. La primera d'un procés que pot durar hores. El procés és lent: es fa una marca al paper allà on intentem copsar una línia latent que hem visualitzat. La mà fa el seu recorregut guiada per ben poca cosa, guiada per la direcció d'un traçat inexistent que imaginem i que en algun moment es perd. Llavors sempre hi ha un lloc on la mà s'atura, perquè no sabem ben bé per on hem de continuar. Però en eixe moment hi ha, ara sí, un traçat negre ben visible al paper. Aquest traçat és real, té una existència, ha obert camí. El mirem i al seu voltant comencen a sorgir altres formes que imaginem, també sense existència, com abans, però aquesta vegada són menys vagues perquè el traçat real els ha donat un ancoratge. És així com el primer traçat en crida un altre i ens ajuda a portar aquest últim, també, a la realitat. I ja en són dos. Les possibilitats d'existir es multipliquen. El paper esdevé un camp de forces on centenars de traçats comencen a vindre cap a l'existència. El retolador va obrint desenes, centenars de camins.

S'ha engegat una maquinària que fa rodar els seus engranatges suaument, i amb la seua lògica interna, el procés flueix. El dibuix esdevé, tot ell, en el pla de la realitat. Però tot el procés queda encara en suspensió esperant encara un element més. El traçat del retolador negre que era límit entre allò existent i allò inexistent, és una veu que encara demana, que expressa encara un desig: el desig del color. Donada l'existència en el traçat en blanc i negre, arriba un moment en què el dibuix sembla demanar una existència cromàtica.

El traçat del retolador, la línia en negre, era el límit de l'existència en el paper. Una vegada aquesta existència ha estat assolida i té la seguretat d'una estructura que se sap cimentada, llavors notem que comença a preguntar pel color. La línia és un gest que naix i que explora la superfície del paper, un gest que en algun moment s'atura en veure's completat. Els colors són sensacions, són novament un altre límit entre allò existent i allò inexistent. Allò que estem pintant és la nostra percepció més subjectiva. Aplicar color a una zona és estendre-hi a sobre les nostres expectatives. No veiem els colors; són aquests els que ens miren, ja que la nostra ment, gràcies a la llum, és qui fabrica els colors que admirem com si no foren nostres, com si vingueren de fora. De tot aquest procés, m'interessa molt el diàleg amb allò invisible.

En un dels poemes, Josep diu que "Som realitat conscient, energia de vida". Sóc professora de dibuix. Aquesta és la meua professió. Treballe en un centre de Secundària. Cada dia treballe en aules on intente fer visible allò que desenes de persones portem a la motxila. Cada dia entre en un espai, una aula, un centre on moltes persones ens movem entre forces visibles i altres invisibles però sempre latents. L'assignatura que imparteixo es diu Educació Plàstica, Visual i Audiovisual. És un nom molt llarg. Enorme. I allò que intentem fer en aquesta assignatura és també una tasca enorme. M'agrada, però, que dues paraules com Educació i Visual estiguen tan a prop. Michel Henry té un llibre que es diu *Ver lo invisible*. En això, precisament, consisteix l'acció de dibuixar, traçar, colorejar i analitzar visualment: en portar a la realitat tangible i expressable allò que resta latent i que encara no ha trobat una manera de fer-se visible, anomenable, comprensible. En això consisteix, de la mateixa manera, l'educació i tot el procés vital de cadascú de nosaltres: en arribar a ser visibles, fins i tot per a nosaltres mateixos. Consisteix, també, en saber que quan mirem el món, aquest ens retorna la mirada, ens mira, i en prendre consciència de que ens estem mirant mútuament. Només llavors, quan en som conscients, és quan venen les preguntes: Com veuen el món, els éssers que tinc a la vora? Com ens veiem, els uns als altres? Com veureu vosaltres els poemes? M'he preguntat sovint com veureu aquests dibuixos. Sé que hi veureu només allò que emocionalment vos hi connecte d'alguna manera. Em puc imaginar que vos hi posareu al davant i que potser alguns dibuixos no vos diran res, o potser que sí, potser alguna cosa espurnege a dins vostre i llavors vos quedeu mirant-ne algun sense saber ben bé quina veu vos crida cap a algun detall concret. Potser interrogareu algun dibuix amb la mirada, cercareu a dins vostre algun pensament que es farà paraula. Les paraules, de vegades, en criden d'altres fins que aconsegueixen dir alguna cosa. Trobareu l'ajuda de les paraules de Josep impreses a prop, de manera que si vos

preneu el vostre temps, estareu interrogant les imatges i els fragments dels poemes, connectant-los, fins que finalment fareu algun pensament que serà vostre, i nostre també. Encara em pregunte què haurà vist Josep en aquestes imatges, igual que potser ell haurà estat preguntant-se què he vist jo en els seus poemes, d'on han eixit aquestes coses que he anat dibuixant.

Els dibuixos, de vegades, ens ajuden a ser visibles. Igual que fan les paraules. Posen límits. En traçar una línia veiem de seguida que hem traçat també un “dalt”, un “baix”, un “cap allà”. Josep diu, en un dels seus poemes “Aleshores les paraules han fet que canvie la meua relació amb les coses i amb el món”. Les paraules són traçats sobre un paper en blanc. També són marques que es fan sobre una superfície, incisions tallades en pedra, poden arribar a ser tatuatges en la pell. Les paraules ens configuren i ens deixen un solc al cos, llauran allò que aprenem a ser, fan en nosaltres la marca d'una agulla en un vinil, i una vegada feta aquesta marca sabem que per ella tornarà a passar l'agulla cada vegada. Quan hem fet una línia una vegada i hem pensat a partir d'ella en “dalt”, “baix” o “cap allà”, difícilment podrem deixar de banda aquestes nocions quan vegem altres línies. L'agulla, feta la marca, fa el seu camí. Les paraules, i també la seua mancança, fan de nosaltres allò que aprenem a ser, determinen la possibilitat del canvi. Si necessitem paraules que tracen solcs en nosaltres per tal d'orientar-nos, de vegades també en necessitem d'altres per a eixir, quan així ho volem, del solc marcat. De vegades necessitem paraules que ens donen habitatge, de la mateixa manera que en necessitem d'altres que ens ajuden a eixir d'on volem eixir. Quan dic la paraula “blanc”, tots els blancs que conec, encara que siguin diferents entre sí, fins i tot aquells que puguen ser dicutiblement blancs, cauen en el mateix clot que ha fet la petjada de la paraula blanc, amb la seua escriptura i amb la seua sonoritat. Necessitaré la paraula “ivori”, per exemple, per a traure algunes d'aquestes tonalitats fora del primer clot que havia fet al meu cervell la paraula “blanc”.

En classe sovint convida l'alumnat a que pose noms als colors, més enllà de les tonalitats bàsiques que ben prompte aprenem. Els convida a veure que sota la paraula “roig” hi ha molts rojos possibles. Primer, cal jugar amb els colors, barrejar-los, conèixer-los, embrutar-los, ordenar-los i desordenar-los, enfosquir-los i afegir-los lluminositat. Després, cal posar-los els uns al costat dels altres i adonar-nos que sota una mateixa paraula com “roig”, hi ha molts matisos, valors, graus de saturació i sensacions diferents. Saber posar noms és un procés de reconeixement que l'autora Lisa Feldman Barret, autora del llibre *La vida secreta del cerebro*, anomena “granularitat del color”. Quan hem assolit aquesta capacitat per a distingir matisos, podem fer servir gammes de colors més extenses i variades, i hem guanyat en riquesa de recursos i paraules a l'abast que podem utilitzar per descriure i expressar-nos. M'encisa la portada d'aquest llibre, un cervell fet de taques de colors barrejades entre sí, esguitxades, fent referència al procés de construcció de les emocions. Els colors són sensacions que no existeixen fora de nosaltres. És el nostre cos el que aprèn a crear eixes sensacions, com moltes altres. Per això, a classe, m'agrada encetar processos on comencem jugant i parlant dels colors, i acabem posant noms a sensacions i emocions. Lisa Feldman Barret diu que de la mateixa manera que la “granularitat cromàtica” és la capacitat de percebre un alt grau de variacions cromàtiques, existeix una “granularitat emocional”, que seria alguna cosa així com la capacitat que anem assolint per tal de diferenciar matisos entre tot allò que esdevé en un pla emocional. Conèixer paraules i inventar-ne d'altres que puguen descriure de la manera més directa i senzilla possible processos emocionals més o menys complexos, esdevé un recurs molt valuós que ens ajuda a fer visible allò invisible. D'aquesta manera aprenem a adonar-nos que sota la paraula “alegria” hi ha molts matisos, molts graus i moltes alegries possibles, gairebé tants com casos, i potser serem capaços d'anomenar-les i de reconèixer-les, però també de comunicar-les. Fins i tot podem anar més enllà de l'alegria, cap a terrenys on no sabem ben bé on acaba l'alegria i comencen la tristesa, la sorpresa, o fins i tot la por. Hi ha sempre llocs on es fa difícil saber si el que tenim davant és roig o és taronja. Però aquests llocs existeixen, i mereix la pena explorar-los, inventar mots que els diguen, tot i que potser de vegades ens rebasen.

Això ens obre moltes portes. Podem donar un salt similar cap a tots els demés mots que conformen

l'univers semàntic, i mirar d'afinar l'òptica des de la qual podem trobar constel·lacions senceres de paraules i colors que abans havíem confòs amb cossos individuals i compactes. A classe m'agrada fer, amb l'alumnat, un mapa cromàtic de les emocions semblant al que apareix al llibre *Universo de emociones* (<https://universodeemociones.com>), ja que com diu Josep, “són les taques al paper, l'excusa per menar-me cap a aqueixa secreta geografia, el paradís que infanta el dolç desig.”

Quan Josep posa el títol al llibre de poemes *Les meues dones*, podem endevinar que sota una paraula com “dones” hi ha moltes maneres de ser dona, fins a límits insospitats, més enllà de les fronteres dels mapes que ens hem marcat. Això també és granularitat. Entrem en el terreny de la granularitat pel que fa el gènere i les identitats. Cada volta ens endinsem més en l'univers dels mots desconeguts, d'allò que massa voltes resta invisible sota una llum massa polaritzada. Descubrim, també, la pròpia capacitat per a habitar aquests mots, la llibertat de triar aquells que ens escauen, i de saltar dels uns als altres si ens ve de gust. És com dir “sé on està el blanc, i sé on està el color ivori, conec, a més a més, desenes de paraules que anomenen aquells colors que puc vore, i puc saltar de les unes a les altres si em cal”. Puc saltar cada vegada més lluny, cap a zones impensades. Si els observem, els colors abans indistingits, les paraules desconegudes, les identitats insospitades, les dones desconegudes, les violències invisibles... es poden tornar visibles, identificables, anomenades, sospitoses, fins que esdevenen nous punts de referència en un mapa molt més extens. És llavors que disposem de més ferramentes per tal d'habitar el món, per no dir també i sobretot, el nostre cos. Com a mínim, disposarem de més ferramentes per tal d'habitar un món i uns cossos menys estereotipats, menys fàcils, més complexos, més rics i capaços tant a l'hora de fer brollar preguntes com d'assumir els riscos de les respostes.

Algunes persones vivim durant molts anys immerses en mots i en imatges que no ens escauen perquè senzillament no n'hem après d'altres abans, o perquè l'òptica fàcil des de la qual els hem vist no ens ha permès, d'entrada, ser-ne conscients dels matisos. Perquè en el mapa simplificat que la nostra societat havia traçat per a nosaltres venien clarament delimitats els rols de gènere i hem après de seguida que si $A=A$, llavors no és B. Ens hem anat orientant al voltant d'una línia dient “dalt”, “baix”, i “cap allà”. O “masculí”, “femení”, “heterosexual”, “homosexual”, fins i tot ens orientem al voltant d'una paraula que de vegades amaga dosis considerables de crueltat: aquesta paraula és “normal”. Hem après aviat la norma i sabem què hi ha dalt, què hi ha baix, què significa estar dalt o baix, què significa estar “dins” o estar “fora” d'un clot determinat. Llavors ens hem calçat una definició com si fos una sabata del 37, encara que la mida del nostre peu potser és un número 36, 38, o fins i tot potser es troba més enllà del quaranta-tres. Això implica diferents graus de d'incomoditat. Implica també que, fins que no aprenem a vore que ens hem de treure les sabates, no estem en condicions de córrer cap cursa. Dir “Mare, vull ser poeta”, citant Josep, és tant com dir “Mare, vull unes ulleres per a vore la llum ultravioleta, els infrarrojos, vull ampliar el meu espectre de visió fins més enllà de la franja des d'on veig el món... vull veure't”.

Si aprenem que el món es divideix en rols masculins i femenins, llavors difícilment veiem espais habitables en altres punts menys polaritzats. Fins i tot arribem a creure que tothom, absolutament tothom, viu completament en un extrem o en l'altre. Fins i tot, en aquest mapa bidimensional, linial, hi ha dos extrems, dos camps gravitatoris capaços de polaritzar cada cos, cada gest, cada expressió i cada desig. Les paraules són camps gravitatoris, i si en tenim massa poques, posem per cas que en tenim només una o dues, sentirem la violència d'haver de caure-hi necessàriament en el seu camp, amb prou dificultats per a eixir-ne. Si només tenim una casella on marcar M o F, no veurem que existeix la I, ni la Q, ni L, G, T, B, ni A.

“Xiquetes, voleu algun llibre?” diu un dels personatges del poemari. Aquest és el poema que dona nom a l'exposició “Dones de paper”. Sovint hi ha llibres que ens arranquen del clot on hem fet niu. Si callem per a les generacions que venen els noms de les dones que haurien de ser els nostres referents, llavors no tenim ni tansols dos pols, sinó només un. I en eixe cas, o ens situem dins, o

n'estem fora. I fora, no hi ha enlloc on anar-hi. En geometria, a això se li'n diu "el punt". Podem dir-li el punt M. Imaginem que li donem un valor, per exemple, el 44. Si posem un altre punt, anomenat F, i li donem un altre valor, per exemple, el 37, llavors el que tenim és una distància. En geometria, diríem que tenim una recta, la que va de M a F, i que la distància entre dos punts està formada per infinits punts enmig, infinities fraccions, només pel fet d'existir aquests dos punts. Com que hi ha infinits punts enmig, és altament probable situar-se en algun d'estos punts intermitjos, i comencem a relativitzar la necessitat de caure en les úniques dues possibilitats dels dos extrems. No obstant això, la nostra societat ha inventat uns estereotips de gènere que actuen com a camps gravitatoris, de manera que sembla que ens situem el menys possible pel mig o rebasant aquesta magnitud. Com en una societat on existiren tot tipus de mecanismes per a que ens calcem una sabata del número 37, o bé del 43. La resta dels números, posem per cas que estan, d'entrada, amagats per a que no preguntem per ells, i que gairebé ningú no els anomena, o fins i tot ens trobem que ens els desaconsellen només entrar a la sabateria.

Si anem a una altra sabateria, posem-li per nom "orientació sexual", potser ens passarà el mateix. Els camps gravitatoris del llenguatge ens donaran a triar cap a un pol, l'heterosexualitat, o un altre, l'homosexualitat. D'una manera similar, podem arribar a pensar que només podem triar entre un número 38 i un 44. No és que se'ns desaconselle qualsevol número intermedi, sinó que ni sospitem que existeixen més números. De vegades ens sorprèn veure que cada vegada hi ha més lletres afegides al clàssic LGTB...s'afegeix la L... s'afegeix la Q... la A... Sentim perplexitat i ens veiem perduts davant tant de vocabulari, tantes paraules on temps enrere sembla que només n'hi havia un parell. És una qüestió de familiaritat amb el llenguatge. El simple fet de fer-nos més conscients de la quantitat de matisos que hi ha entre unes persones i unes altres és un dels grans conqueriments d'aquest col·lectiu.

El resultat de desconèixer o d'amagar l'existència de les paraules és que de vegades s'amaga l'existència de les persones, o que calcem números amb els quals costa molt caminar bé, tant per casa com al carrer. Ensopeguem massa voltes si portem un número massa gran, o ens fem mal i hem d'anar a que ens ho miren: podologia, cardiologia, psicologia, etc. Creix l'autoodi perquè sovint pensem "he nascut amb uns peus massa grans", i de vegades triguem molt de temps a sospitar que el problema no és el propi cos, sinó que només tenim dues paraules per a definir-lo: o 37 o 43. Imagineu-vos el que és, per a algú adolescent, pensar que el problema és al seu cos; imagineu-vos que passen uns quants anys fins que descobreix que en realitat, hi havia més números i el problema el tenia la sabateria. La invisibilització té un cost emocional enorme per a la nostra societat. D'aquesta manera, sovint només fem servir dues paraules per a definir l'orientació sexual, amb tota la seua complexitat, i no només aquesta, sinó tants altres processos. Malgrat els grans aparadors que veiem a les sabateries, plens de sabates de tot tipus, de tots els colors i sofisticacions, fetes de tots els materials i estils possibles, correm encara el risc de que cap sabata no ens permeta caminar còmodament perquè només hi hauria dos números. Hem de ser conscients dels estereotips de gènere i dels estereotips que tenen a vore amb l'orientació sexual, l'expressió de gènere, o la identitat de gènere. Totes aquestes són parcel·les enormes de les nostres vides i no podem esperar que les resolguen per nosaltres. "T'he cercat a l'aparador dels somnis", diu Josep, allà on hem dibuixat un ordinador engegat a les xarxes socials. Potser m'hi estic extenent molt sobre aquest tema, però és que Josep i jo hem decidit fer servir la paraula "dones" i posar-la a la capçalera del que hem fet, i encara que estiga dient una ximpleria, dones n'hi ha un bon grapat; n'hi ha tantes com cossos sentits, com vides cercant paraules. El problema, la limitació real, és que sovint no ens imaginem quantes paraules ni quantes possibilitats més n'hi ha. Part del problema també és que les persones que tenim a la vora, de vegades, tampoc no s'ho imaginem, car hem d'aprendre el llenguatge junts, juntes. Tots i totes, junts. No hi ha paraules de les quals puga dir "meues", no tinc prou amb aprendre-les jo. He de compartir-les, he de sentir-me reconeguda per altres persones amb elles, o hauré de deixar-les anar, i la possibilitat de la meua vida, de la qual puga dir "meua", hauré de deixar-la anar amb les paraules que no aconseguim fer que siguin de tothom. "- Obriu els ulls, no tingueu por i llegiu,

manifesteu-vos a la vida. I les plantes, els arbres, les dones-pluja i els homes-flor li somreien.”, diu algú als poemes.

Acabe de descriure, abans d'aquesta cita, una forma d'exercir la violència. Posem-li nom, es diu “invisibilització”. Podem pensar que encara gràcies, que a la sabateria tenim dos números. No fa gaire temps només n'hi havia un, encara que de tant en tant, a la clandestinitat es veia algun 37 que altre. Això fa que hui en dia potser hi haja qui encara crega, tot i que siga d'una manera que es mostre subtil, que la talla 43 és signe d'un major prestigi. Fins i tot hi haurà qui pense que entre una talla 43 i una 37 ja no hi ha gaire diferència. També es pot donar el cas de qui, trobant-se còmode en una talla 43, pot arribar a vore una amenaça en altres peus que necessiten i fan per inventar i fer visible l'existència d'altres talles. Clar que alguns usuaris es trobaran que hi ha menys demanda del número 43, si inventem altres números, però no dubtem que els usuaris del 43 sempre en trobaran, de sabates. Fins i tot serem capaços d'inventar altres números i altres possibilitats per a altres situacions similars, i descobrirem que hi ha cossos més enllà de la talla 36, dels 50 anys, més enllà del Tròpic de Càncer i del Meridià 30. Més colors a banda del rosa i del blau. És necessari, dir açò? La perplexitat em diu que sí, que encara és necessari dir-ho. Em torna a vindre al cap el poema “Divina”: “Parlava i parlava; movia els colors, els dissenys i els motius: patrons i paraules ballaven en l'aire... Ella feliç per a mi, amb la mirada”.

Estos dibuixos sorgiren durant un procés de dos anys, en què vaig haver de cercar més mots per a les coses, i vaig dibuixar el “Mussol del cor” a les parets de casa. Vaig anar trobant les paraules als llibres, durant les passejades, també a l'aparador dels somnis que són les xarxes socials. Vaig trobar Josep Lluís amb un llibre de poemes a les mans en el moment precís, i també vaig trobar més gent: Elena, Ana, Raül, Luís, Isabel, Araceli, Melissa, Violeta, Sonia, Juan, Mar, Amparo, José Pasqual, Verònica, Consol, Amparo, Vicente, Montse, Rosa, Vicente... un enorme llistat de gent a qui vull donar les gràcies. He pronunciat un llarg llistat de noms al que hui afegiré l'associació de dones Clara Campoamor. Noms que sense saber-ho, han fet una cadena humana i han estirat ben fort amb mi, tots ells es posaren a estirar junt amb les persones que ja estiraven des de fa temps, la meua família. I també Bàrbara, qui m'ha ajudat a refer la cadena humana sencera: “Cercava una llum que m'obriera el cor més enllà de les cèl·lules ocultes en què habite; cercava aqueix vent, un feix de neu, també la teua mà; que apareguera des de l'absència”. Jo també, vaig estirar, perquè em vaig veure amb l'aigua estancada al mig d'un toll. Fang. Hui triaré encara aquesta paraula per a dir-ho. Cadascú té els seus tolls, però hi ha bassals que es formen massa sovint al camí de les persones LGTBIQ i de les dones, de manera que, a més de caminar amb els peus arrupits i dolorits durant temporades massa llargues, portem de vegades les sabates plenes de fang i la molsa ens creix al cor si no fem guàrdia i ens l'anem treient cercant paraules, fent cadenes humanes. El mussol del cor que he dibuixat a les parets de casa arranca aquesta molsa, potser encara de manera un tant irada. Cal aprendre encara, a poc a poc, la serenitat del joc, la respiració i les paraules. Vull pensar que hi veureu la molsa als dibuixos, pintada de colors.

“Avui he bussejat somnis líquids de poques hores, peix abissal. Ataülle encara per la finestra la fosca boca del llop, sense horitzó...” (“Secret”). Moltes persones, moltes dones, tenim al cor la fina i de vegades profunda cicatriu d'una agulla. De vegades la cicatriu és molt més gran, que això. Molt més gran que tot el que es pot dir, tan gran que pren l'extensió d'una vida. El meu cos ha tingut sort per haver-se trobat només una urpa subtil, fina i esmolada. Hi ha urpes que encara que són fines i ben esmolades passen una volta i una altra pel mateix lloc, durant anys, aprofundint el solc en la foscor, invisible fins que no se li posa un nom: rols de gènere, invisibilització, usurpació, silenci hostil, claustrofòbia, control, aïllament, culpabilització, indefensió apresada, ansietat, estat d'alerta permanent, i tants altres mots més que van teixint la teranyina del gènere, de les violències visibles i invisibles, masculistes i LGTBfòbiques. Paraules com aquestes en formen la part invisible. Si estirem, desfarem les teranyines, si aprenem paraules i les hi anem posant, compartint-les, fent-les

nostres, la teranyina es farà visible. La teranyina existeix, encara que de vegades siga difícil vore-la perquè gran part de les violències semblen encara invisibles. “Paranys emboirats punxen aquests vèrtex dels dits que us descriuen.”

Hem entrat i hem eixit del laberint. Hem passat temps enrere una llarga pàgina i ara, fora, lluny, salves, respirem, eixim, dancem i celebrem la llibertat, sentim la seua follia, la seua saviesa, aprenem a capbussar-nos en aigües serenes. Prenem decisions. Ens busquem, ens reconeixem. Sostenim la mirada. La mirada del món que mirem. Ens sabem més fortes. Incrèdules, passem les mans per l'aire i comprovem que res ja no ens atura el gest. Mai més, ningú ens podrà fer tornar a la llarga nit boreal. Ens repetim “ja està, ja està”, no ens ho repetirem mai prou vegades. Alleujament. Però sabem que mai no ho repetirem prou vegades, perquè la ferida ens recorda que en certs moments de la història, el primer en desaparèixer és allò que les dones i les persones diverses havíem aconseguit. Hem de fer cadenes humanes, som supervivents, hem de dir les coses que sabem, les coses que hem vist. Hem de posar imatges, paraules. Les nostres històries de vida són tresors que bateguen amb ritmes impensats. Ara ens enlluerna el sol, i correm fins on xiuxiuegen, xicotetes, les ones, omplim el cor amb glops de salnitre, “l'humida calç” ens renta la molsa i als estels del cel tracem camins de paraules tot just el dia en què un poeta ve i ens diu “pren, aquest llibre inèdit, *Les meues dones*”.

Ens preguntem, qui són, les dones? I llavors les veiem, noms que posen mots pertot arreu i que estiren, estiren i celebren cada volta que una teranyina es fa visible i es trenca. Torne a dir-ho: “Cercava una llum que m'obriera el cor més enllà de les cèl·lules ocultes en què habite; cercava aqueix vent, un feix de neu, també la teua mà; que apareguera des de l'absència”. I així va ser per a mi, cercava mans que aparegueren, cercava la llum i el vent. Així ha de ser per a totes.

Gràcies a tothom per concedir-me l'espai per a aquestes paraules.

Maria Llidó Vicent